

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 18. januarija 1871.

O b s e g: Naprej čbeloreja slovenska! — Da zajec trte ne gloje. — Dolgoletne opazke o kačah (Dalje). — Še nekoliko dokazov za slovanstvo starodavnih Venetov. (Dalje.) — Jugoslavenski program v zboru „Slovenije“, polit. društva v Ljubljani. — Mnogovrstne novice. — Dopisi — Novičar.

Gospodarske stvari.

Naprej čbeloreja slovenska!

Spisal Rihard Dolenc.

Pozimi leta 1868/69. sem prinesel našim čbelorejcem v „Novicah“ odlomek čbelorejskega razvitka, počenši od prvega začetka do današnjega stanja.

Danes me je volja pričeto delo nadaljevati, al ne v istem zgodovinskem smislu.

Ako se še prav spominjam, sem takratnim vrsticam vdahnil željo, naj bi se naši čbelorejci novih, po Dzierzonu prestrojenih panjev poprijeli. Vzrok temu bila je tadanja moja misel, da bi iz tega v kratkem času potreba nastala obširnejšega čbelarskega slovstva in čbelarskega društva.

Dzierzonizirani panjovi bili bi toraj sredstvo ustanovitvi čbelorejo povzdigajočega čbelarskega društva.

Na eni strani je to popolna resnica; dokler namreč rabimo pri nas sploh starodavne panjove, ni misliti na pravo povzdigo našega jako jako prvotnega čbelarstva. In zakaj ne? — zato, ker se prava, umna, iz neutrudljivega znanstvenega preiskavanja skrivne čbelne narave in iz velicij poskušinj izvirajoča čbeloreja ravna na Dzierzonizirane, to je, na panjove s premakljivim satovjem opira. Dokler nimamo tacihih panjev, ne more se začeti nova umna čbeloreja, a potem tudi ne društvo čbelarsko.

Na drugi strani pa to ni resnica, kajti kjer koli na čbelorejska društva naletimo *) in prašamo: iz kakkega namena da so prav za prav ustanovljena, povsod dobimo isti odgovor, namreč, da se kraju primerni, dobro sestavljeni Dzierzonizirani panjovi po deželi razširijo, kajti oni so temelj umnemu čbelarstvu.

Odkritosrčno moram reči, da to je res tako; društvo naj nam bode sredstvo, dobri panjovi in vse drugo pa cilj in konec. Le s tem, da se vsi čbelorejci združimo ter z združenimi močmi v en namen delamo, je mogoče našo čbelorejo na višo stopinjo povzdigniti.

Gotovo imamo mnogo čbelorejcev, kateri brez natančnejšega razlaganja veliko korist čbelorejskega društva dobro razumejo. Al gotovo je tudi mnogo družih, ki so nasprotnih misli. Za te velja sledeče pojasnilo. Udje društva bili bi čbelorejci, kateri radovoljno pristopijo. Zraven teh bi se lahko v društvo sprejeli tudi

taki, kateri se sicer s čbelorejo ne ukvarjajo, pa jih njena povzdiga vendar zanima.

Sredstva društvu, v namen povzdige čbeloreje, bila bi blizo sledeča:

1. Društveni izgledni čbelnjak. Kedar se je zadosti udov nabralo, potem bilo bi v prvi vrsti skrbeti za to, da bi se po dani denarni moči, ktera bi iz pristopnine in mesečnine izvirala, izgledni društveni čbelnjak napravil. Pri odločitvi kraja, kje naj bi čbelnjak stal, bi se moralo na vsak način na to paziti, da pride ali v središče dežele, toraj blizo Ljubljane, ali pa v kak čbeloreji posebno ugoden kraj, kjer se kak obče za umnega in skušenega spoznan čbelorejec znajde, ki bi hotel oskrbnitvo čbelnjaka in znabiti tudi vodstvo celega društva pogojno prevzeti. Čbelnjak naj bi bil na dva dela razdeljen: prvi in veči del naj bi bil strogo gospodarsk ali špekulativen; drugi pa poskušalen. V poskušalnem naj bi se vse skušnje izvrševale. V njem naj bi bila tudi vsa čbelna plemena, kakor tudi vsakovrstna čbelna stanovanja in orodja zastopana.

2. Društven perijodično, znabiti vsak mesec enkrat, izhajajoč časnik. — Poglavitni namen časnika naj bi bil ta, da bi se po njem čbeloreja sploh, posebno pa nam sila potrebni naravcenzanski del razlagal, in tako manj podučene čbelorejce podučeval. Po tej poti bi se gotovo najhitreje različne krive misli, ktere so žalibog zelo zaplodene, izpulile in namesti njih resnica zasejala. *) V njem bi se sploh vse društvene zadeve, poročila itd. razglaševalo. Tudi bi lahko zanimive prevode iz družih čbelorejskih časnikov prinašal.

3. Večkratni shodi društvenikov, združeni z majhnimi razstavami.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

* Da zajec trte ne gloje. Zajec dela pozimi tudi nogradom včasih veliko škodo. Posestnik Leopold Diglas v Dittersdorfu priporoča to-le in hvali, da je gotovo: Vzemi frišnega mjila (frišne žajfe) in drgni ž njo trto gori in doli enekrat. Dosti je, da s tistimi trtami tako storiš, ki na vnanjem robu nograda stojé, od znotraj zadostuje, da le z vsako drugo trto tako

*) Naj mi je dovoljeno, tukaj le eno smešnico omeniti. V neki vasi na Gorenskem me je hotel nek čbelorejec (intelligenten mož, ne prost kmet!) prepričati, da se kraljica plemení z neko muho, ki se žol imenuje, in ne s troti!

*) Čbelorejskih društev nahajamo dosti na Nemškem, pa tudi v našem cesarstvu, na priliko v Olomucu, dunajskem Novem mestu, ogerskem Starem gradu itd. Pis.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 25. januarija 1871.

O b s e g: Ogledovanje drevesnic in trtnic, ktere iz državnega denarja dobivajo podporo. — Naprej čbeloreja slovenska! (Konec.) — Dolgoletne opazke o kačah (Dalje). — Še nekoliko dokazov za slovanstvo starodavnih Venetov. (Konec.) — Jugoslavenski program v zboru „Slovenije“, polit. društva v Ljubljani. — Dopisi — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Ogledovanje drevesnic in trtnic,

ktere iz državnega denarja dobivajo podpore.

Ministerstvo kmetijstva je druŹbam kmetijskim pisalo, da sadje- in vinorejo utegne moĉno pospešiti, ako druŹbe kmetijske pošljejo vsako leto izvedenega moŹa ogledat tistih drevesnic in trtnic, katerih gospodarji so iz državne subvencije prejeli denarne podpore. Ministerstvo misli, da tako potovanje izvedenega moŹa utegne koristno biti za to, da vidi, kako obdelujejo iz državnega denarja podpirani sadje- in vinorejci svoje drevesnice in trtnice, pri tem ogledu pa tudi vidi, kako drugod stoji s sadje- in vinorejo, in tako dobijo druŹbe kmetijske lep pregled sadje- in vinoreje in zvedo, kako bi bilo še drugej pomoĉi treba in kakošne.

S tem naroĉilom je ministerstvo druŹbam kmetijskim razposlalo poroĉilo vrtnarja Fr. Madle-ta, ki je lani potovaje ogledaval drevesnice in trtnice v dolnji Avstriji iz državne subvencije podpirane.

Kar se tiĉe druŹbe kmetijske kranjske, je ona brez tega opomina že tudi za tako ogledovanje skrbela in viteza Gutmansthala naprosila, da na Dolenskem ogleda dotiĉne drevesnice in vrtnice.

Na vsaki naĉin bode tako ogledovanje, prijazno pomenkovanje in ĉe treba dobrega sveta, oŹivilo sadje- in vinorejo.

Naprej čbeloreja slovenska!

Spisal Rihard Doleneĉ.

(Konec.)

Dalje bili bi pripomoĉki ĉbelarskemu druŹstvu:

4. DruŹstvena mizarnica, v kateri bi se dobri Dzierzonizirani panji in vsa druga orodja zanesljivo izdelovala. To bi se po nizki ceni, in ko bi druŹstveno premoŹenje zadostno bilo, tudi brezplaĉno med ude razdelilo.

Besedo „dobri“ podĉrtujem z opombo, da je med onim in drugim panjem velikansk razloĉek. Tako na primer ne zasluŹijo tisti panji, o katerih je bilo v „Novicah“ (1868/9. l.) za odgovor na mojo priporoĉbo reĉeno: „da ni treba še le Dzierzoniziranih panjev od daleĉ naroĉevati, saj jih imamo v središču Ljubljane, to je, na franĉiškanskem vrtu“, nobene posneme. Oni so še vedno taki, kakoršne je mojster Dzierzon znabiti pred 20 leti iznajdel, al pa še taki ne, ker ne verjamem, da bi bil on kak panj s tako nepraktiĉnimi merami

sestavil, naj že bo v votlini ali pa v debelosti desek, kakor so ravno tisti. V dvajsetih letih se dá pa marsikaj popraviti in zboljšati. Gotovo dobro, vsem zahtevam zadostljivo sestavljen Dzierzoniziran panj videti imeli smo priloŹnost pri zadnji razstavi c. kr. kmetijskega druŹstva na Poljanah v Ljubljani.

To le memogredé.

5. Središĉe za kupĉijo medú in voska.

S tem hoĉem reĉi, da bi druŹstveniki svoj za prodaj namenjeni med in vosek oskrbnistvu druŹstvenega ĉbelnjaka izroĉili. To bi se potem s kakim kupcem seznanilo, ter Ź njim v stalno kupĉijo stopilo. S to napravo bilo bi gotovo dosti pridobljenega, kajti potem bi ne bil posamesen ĉbelorejec prisiljen, svoje panjove potujoĉim prekuovalcem stresati, kateri najraje dobro robo po niĉ plaĉujejo in jo vrh tega še v malo vredno, na vsak naĉin pa svinsko drozgo spremené, ampak prišel bi dober in ĉislan med v kupĉijo. To bi se posebno s tem doseglo, da bi se le popolnoma ĉist, izprešan ali pa na centrifugalnem stroji iztepen med, in ravno tako tudi le snaŹno stopljen vosek sprejemal. Tudi bilo bi potem mogoĉe posebno dober med, kakor je kraški iz oŹepka, v belem satovji jako drago (tudi po 60–80 kr.) v tako imenovane izbranostne kupĉije (Delikatessenhandlung) prodajati, katerih se na Dunaji ne manjka. VoŹnja ne dela nikake teŹave, saj ni treba druŹega, nego satovje, ktero v klopcah ali pa v celih okvircih lepi, iz panja vzeti, ter v panj enake zabojĉke poloŹiti in pokrov pribiti.

Ĉesar tukaj ne smemo pozabiti, je pa to, da bi druŹstvo tudi prodajo celih Źivih panjev lahko v roko vzelo. Kakor je sploh znano, prišla je kranjska ĉbela v zadnjih letih tako v ceno, da se panj po 8 tolarjev plaĉuje. Dozdaj se le dva ĉbelorejca s to kupĉijo peĉata, in ta vsako leto veĉ sto panjev ĉez mejo naše deŹele in tudi ĉez meje cesarstva pošiljata.

6. Vreditev pašnega plaĉila.

Tisti ĉbelorejci, kateri svoje ĉbele na Kras na pašo vozijo, dobro vedo, kako prenapeto plaĉilo se od panja tirja (do 20 kr.). Da bi se niĉ ne plaĉevalo, tega ni zahtevati; al prenapetemu plaĉilu bi se pa vendar moralo v okom priti, ker ono ĉbelorejskemu napredku nikakor ne koristi.

7. Pripomoĉ, da bi se ĉbele po Źeleznici na pašo vozile.

V ta namen bi se moralo druŹstvo z ravnateljstvom dotiĉnih Źeleznic porazumeti, da bi ono 1) navadnim vozovom, nalašĉ za ĉbelno prevaŹevanje potrebne zmetna tla (Federböden) dodalo, in 2) da bi se vozna cena primérno zniŹala.

To bi bil poglavitni obris sredstev, katerih bi se imelo čbelorejsko društvo poslužiti. Da niso edina, razume se samo po sebi, kajti okoliščine časa in druge razmere prinesejo marsikaj seboj, kar se ne more na prejšnjem vedeti in obravnavati.

Za tega del naj to zadostuje s hrepenečo željo, naši čbelorejci naj bi slabotno mojo misel prevdariti blagovolili, in po natančnem prevdanku po isti poti, to je po „Novicah“ svoje mnenje razodeli.

Natoroznanske stvari.

Dolgoletne opazke o kačah.

Spisal France Ipavec, zdravnik v Novomestu.

Zanimivo za vsacega, koristno zlasti za kmeta.

(Dalje.)

Vredno je tudi, da omenim, da ob času kužnih bolezni, kedar so namreč kolera ali legar (tifus) ali škrlatnica ali kozé ali kaka druga kužna bolezen, ni videti nobenega gada, in akoravno imam sicer med svojimi bolniki vsako leto vsaj enega, včasih pa tudi še več od gadov ogrizenih, ob času kužne bolezni pa nisem še nikoli tudi ne enega tacega bolnika imel. Mogoče toraj, da skaženi zrak tudi gadom škoduje.

Poleti, to je, meseca rožnika, malega in vélicege srpana so gadje in njihov strup najhujši, in ravno te tri mesece največ od gadov pičenih najdeš, ker gadje te tri mesece skoraj samo zunaj živé in ob tem času tudi kmetje s svojo živino na polji delajo. Samo ob sebi pa je razumljivo, da v drugih mesecih leta tudi nismo varni gadov. Že meseca velicega travna pa tudi malega travna se je pripetilo, da je pičil gad človeka ali kako žival; to pa nam napoveduje zgodnje in vroče poletje, kakor nam tudi to, če se gadje prikazujejo še meseca kimovca ali vinotoka, naznanja, da ne bo v tem letu hude zime. To se je popolnoma vresničilo leta 1868/69., kajti v drugi polovici meseca vinotoka (oktobra) je, kakor sem že od kraja omenil, pri Loki gad vgriznil vola, ki se je malo minut pozneje mrtev na tla zgrudil.

Nekega leta sem zdravil še celó v drugi polovici meseca svečana človeka, kterega je gad vgriznil, kar se je tako-le zgodilo: Nek grajščak je na kraji, kjer so bile razvaline poprejšnjega hrama, si sozidati hotel nov vinsk hram. Da bi ga popred dozidal, veleval je ostalo kamenje nekdanjega hrama že meseca svečana odpeljati. Ko so kamenje starega zidovja odpeljavali, našli so delalci globoko v zemlji, v luknji podzidja, gadje ležišče. Delalci se posvetujejo, kaj bi bilo storiti z gadi. Večina njih je rekla, da bi bilo najbolje jih umoriti; le nekaj mlajših delalcev je reklo, da so kače že mrtve in naj se tedaj pusté. Eden še celó gada v roke vzame ter ga kaže drugim svojim sodelalcem. Gad, ki je, kakor pozimi vsi gadje in tudi nekatere druge živali, le spal, se je na gorki človeški roki prebudil, in to še tem pred, ker ga je meseca svečana že precej gorko solnce ogrevalo. Prebudivši se vgrizne gad predrznega mladenčca v prst desne roke, ter mu tako poplača dobrosrčnost njegovo.

Kakor sem že omenil, piči gad več del le okrog poldneva, kedar je najbolj vroče, le redkokrat se zgodi to zjutraj, kedar si menda gad živeža išče, še veliko redkeje pa zvečer, ker se gadje ob tem času že poskrijejo v svoje luknje, in sicer še predno zaide solnce. Najraje vgrizne gad po hudem vremenu, po hudi uri ali po močnem dežju, kedar jame solnce zopet prav pripekati. Takrat se grejejo gadje posamni po travi, kamenji ali suhih drevesnih deblih in po fižolovih kolih.

Navadni kraji, kjer živijo gadje, so, kakor sem že zgorej omenil, ti-le: Skale, peščeni, od solnca pregreti kraji, razvaline, staro zidovje po zapuščenih groznih krajih, nikoli pa ne kraji, kjer se ljudje vozijo, ali kodar pogosto hodijo, še celó takrat ne, če je gadom kraj tudi ugoden in bi dobili lahko veliko plena za hrano. — Gadje se poskrijejo, če se jim bliža večja množica ljudi, kakor na pr. če je kakošen obhod ali procesija ali kak pogreb ali kaj družega tacega. Če imajo pa ljudje pri sebi godce, zberejo se kače in hité proti kraji, od kodar slišijo godbo. Tiho potlej v kakem kraji poslušajo, ne bojé se sovražnega napada, kar nam zopet kaže, kako zeló kače godbo ljubijo.

Ako začnó ljudje po kakem sicer (do zdaj) zapuščenem kraji hoditi, če naredijo, na priliko, cesto, ali si kdo ustanovi tam prebivališče, takrat zbežé kače, da nihče ne vé, kako, kdaj in kam so prešle.

Če gad človeka vgrizne, se vidite na rani dve majhni luknji, kakor šivankni pik. To je od zobov, ki tičita v zgornji čeljusti in pod kterima je strup. Če vgrizne kača kak del človeškega telesa, kterega more s svojim žrelom objeti, na priliko prst na nogi ali roki, nos, ušesa ali lice, ženski prsi, takrat vgrizne gad globoko, ter porine zoba, kakor sta dolga, v rano, in nevarnost je potem zeló velika. Če pa vgrizne gad kakošen del telesa, ki je širok, da ga ne more obseči z žrelom, na priliko na nogo ali roko, ne sežeta zoba tako daleč v rano, ker je spodnja čeljust vgrizku zeló na poti in zato taka rana tudi ni tako nevarna. Kakošna je rana pozneje, kako naj se ravna ž njo, in ktere nasledke more rana imeti, to je treba vedeti zdravniku.

(Dalje prihodnjič.)

Starozgodovinske stvari.

Nekoliko dokazov za slovanstvo starodavnih Venetov.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Konec.)

Na slabih nogah tedaj stojijo dokazi onih, kateri iz gori navedenih Avsonijevih vrstic hočejo spričati keltičnost božanstva Belina. Saj Avsonij celó Attijev rod izpeljuje iz Delph. Diefenbach ni vedel, kaj bi z besedo Patera napravil; mislil je na britansko: paotr, puer, dečko, hlapec, sansk. putra, fantič, Knabe; al kdo bi mistika, skrivnosti božanstva vedečega duhovnika imenoval fanta ali hlapca? Zato je tudi mislil na ime mesta Patara v maloazijski Lyciji, kjer je Apollon imel slaven orakul, misleč, da Patera je grška beseda, ali kaj pomeni? Na *πατήρ*, oče, misliti bilo bi umno, menje na *πατεω*, conculco; al kako bi prišlo grško poznamenovanje v porabo venetskonoriškega bogočastja? Prvo bi se dalo misliti na latinsko patera, pehar, ker v častji slovanskega solnčnega božanstva razhodimo običaj, ker so duhovniki za eksekracije rabili pehare, „*pateras circumferrunt*“.

Belina kot glavno božanstvo Noričanov omenja Tertullian v prvi polovici 3. stoletja, in Herodian skoro ob istem času piše, da so ga Akvilejčani izvanredno častili. Učeni Bertoli je našel tudi kamen, na katerem stoji napis: „*Isidi et Isi sacrum*“, toraj je Is bilo nekakošno posebno božanstvo. Ali kakošno? Jeli se ne vjema z indijsko Iça? primeri srbski isati, ise, portio, *) Theil, Antheil. Akvileja se je velela zarad svoje

*) Iça je bil priimek boga: Čiva. Korenika ič pomenja eigen sein, besitzen, zato Iça predstavljajo v lastnik, gospodar. Na noriških spomenikih se najde osebno ime Issa, primeri staromavski: Isamir, rusko Isjaslav.